

Asia: VN/17850/2022

Lausuntopyyntö Ikäohjelmaa koskevasta valtioneuvoston periaatepäätöksestä

Osio 1: Mitkä ovat mielestäsi tärkeimmät tavat toteuttaa ikääntymiseen varautumista? Ota kantaa asteikolla samaa mieltä – jonkin verran samaa mieltä – jonkin verran eri mieltä – eri mieltä.

Vastuu ikääntymiseen varautumisesta on kunnilla ja hyvinvointialueilla

Samaa mieltä

Kolmannella sektorilla on merkittävä rooli ikääntymiseen varautumisessa

Samaa mieltä

Ihmisten omaa vastuuta ikääntymiseen varautumisessa tulee jatkossa kasvattaa

Jonkin verran samaa mieltä

Ikääntymiseen varautuminen edellyttää kansallisia poliittisia linjauksia ja päätöksentekoa

Samaa mieltä

Sukupolvien välinen oikeudenmukaisuus on tärkeää ikääntymiseen varautumisessa

Jonkin verran samaa mieltä

Teknologialla on keskeinen rooli ikääntymiseen varautumisessa

Jonkin verran samaa mieltä

Ikääntymiseen voidaan varautua hyödyntämällä väestön ikääntymisen mahdollisuuksia ja iäkkäiden omia voimavaroja

Samaa mieltä

Osio 2: Arvioi läpileikkaavien teemojen tarkoituksenmukaisuutta

Iäkkäiden henkilöiden osallisuuden, itsemääräämisoikeuden ja voimavarojen vahvistaminen yhteiskunnan kaikilla osa-alueilla

Tarkoituksenmukaisuus on suuri

Iäkkäiden henkilöiden yksilöllisten ominaisuuksien ja tarpeiden sekä iäkkään väestön moninaisuuden parempi huomioiminen yhteiskunnan kaikilla osa-alueilla

Tarkoituksenmukaisuus on suuri

Ikääntymiseen liittyviin asenteisiin vaikuttaminen ja sukupolvien välisten suhteiden syventäminen

-

Kerättävän tiedon luotettavuuden ja vertailukelpoisuuden parantaminen, toimintakäytänteiden vaikuttavuuden arvioinnin kehittäminen ja indikaattoreiden määrittely toiminnan laadun varmistamiseksi

Tarkoituksenmukaisuus on melko suuri

Väestön ikääntymiseen liittyvien mahdollisuuksien tunnistaminen ja hyödyntäminen

Tarkoituksenmukaisuus on melko suuri

Voit halutessasi antaa avointa palautetta tiiviisti läpileikkaavia teemoja koskien

Kolmannen sektorin rooli on merkittävä ikääntymiseen varautumisessa, mutta se edellyttää riittävää resursointia. Voidakseen toimia laajasti vapaaehtoistoiminta tarvitsee tuekseen suunnittelua, ohjausta ja koordinaatiota.

Sukupolvien välisten suhteiden syventäminen on sinänsä kannatettavaa. Jää kuitenkin osin epäselväksi, mitä sillä Ikäohjelmassa käytännössä tarkoitetaan. Se ei saa tarkoittaa esimerkiksi sitä, että nuorempien sukupolvien oletetaan automaattisesti ottavan vastuun ikääntyneiden läheistensä hoivasta. Omaisen hoivavastuun tulee perustua vapaaehtoisuuteen ja yksilölliset tarpeet ja tilanteet tulee huomioida.

Kerättävän tiedon luotettavuuden ja vertailukelpoisuuden parantaminen sekä vaikuttavuuden arvioinnin kehittäminen on tärkeä läpileikkaava teema. Herää kuitenkin huoli, nouseeko se liian suuren rooliin ja syö siten resursseja esimerkiksi perustyöltä.

Osio 3: Arvioi vaikuttavuustavoitteisiin kytkeytyvien tarkempien tavoitteiden ja toimenpiteiden täsmennyksen tarvetta

Ikääntymiseen varautuminen aloitetaan keski-ikässä ja sitä jatketaan eläkkeelle siirryttäessä (sekä omana että yhteiskunnan toimintana)

Alatavoite on hyvä tällaisenaan

Erilaisilla ratkaisuilla ja joustoilla varmistetaan entistä pidemmät työurat ja ehkäistään ikäsyryjä työssä

Alatavoitteen täsmennyksen tarve on kohtalainen

Ikäihmisten palveluissa työskentelevän henkilöstön osaamista, työ- ja toimintakykyä ja jaksamista sekä alan vetovoimaa on parannettu

Alatavoite on hyvä tällaisenaan

Työhyvinvoinnin kehittäminen on integroitu palvelutoiminnan ja hoidon laadun kehittämiseen sekä omavalvontaan ja sen vaikutuksista kerätään systemaattisesti tietoa organisaatioista ja kansallisesti tiedolla johtamisen tueksi

-

Olemassa oleva lainsäädäntö ja lainsäädännön muutokset tukevat tavoitteiden saavuttamista ja kulkevat mukana huomioiden eri palvelut ikääntyneiden palveluissa

Alatavoitteen täsmennyksen tarve on kohtalainen

Vahvistetaan esihenkilöiden ja työyhteisöjen osaamista ja ymmärrystä moninaisuuden huomioon ottamisesta ja johtamisesta valmentavan johtamisen keinoin, jonka myötä ikäihmisten palveluissa voidaan tehdä yhä useammin työtä yhteisöohjautuvasti.

-

Kehitetään ja tutkitaan, miten työhyvinvoinnin kehittäminen parhaiten integroidaan palvelutoiminnan ja hoidon laadun kehittämiseen sekä toimintayksiköiden omavalvontaan, tavoitteena ikäihmisten palveluissa työskentelevien työkuormituksen pysyminen hallinnassa.

-

Kerätään systemaattisesti tietoa työhyvinvoinnista organisaatioista ja kansallisesti tiedolla johtamisen tueksi

-

Vastataan työelämän ja ikääntyvien työikäisten osaamistarpeisiin edistämällä jatkuvaa oppimista työpaikoilla ja vapaa-ajalla

-

Ikäihmisten palveluissa tutkitaan ja kehitetään sekä otetaan käyttöön uudenlaisia toimintamalleja moniammatillisuuden lisäämiseen ja uramalleja ammatillisen osaamisen vahvistamiseen

-

Osallistetaan henkilöstöä toiminnan kehittämiseen ja levitetään parhaita käytäntöjä valtakunnallisesti

Toimenpiteen täsmennyksen tarve on pieni

Tehdään yhteistyötä poikkihallinnollisen, sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön riittävyyden ja saatavuuden -ohjelman sekä TYÖ2030 –ohjelman kanssa

-

Voit halutessasi antaa avointa palautetta tiiviisti vaikuttavuustavoitteen: Ikääntyvien työikäisten työkyky on parantunut ja työurat ovat pidentyneet kokonaisuudesta:

Ikäohjelman yhtenä vaikuttavuustavoitteena on työurien pidentyminen. Vaikka monet ikääntyvät ovat toimintakyisiä pitkään, kasvaa hoivan tarve väestön ikääntymisen myötä. Ennusteiden mukaan yhä suurempi osa suomalaisista auttaa ja hoivaa apua tarvitsevia läheisiään ansiotyön ohessa. Tämä kehitys on osin ristiriidassa työurien pidentymisen tavoitteen kanssa. Riskinä on, että omaiset jäävät

pois ansiotyöstä, jos apua tarvitsevan läheisen hoivaan ei ole saatavilla riittäviä ja tarpeenmukaisia palveluja. Lisäksi tarvitaan joustoja työelämään. Pienten lasten hoidon kohdalla työelämän joustot ovat jo hyvin vakiintuneessa käytössä. Tarvitaan keskustelua ja ratkaisuja siitä, miten esimerkiksi iäkkäiden vanhempien ja appivanhempien hoivaa voidaan yhteensovittaa ansiotyön kanssa. Mahdollisuus yhteensovittaa omaishoitovastuita ansiotyön kanssa edistää työntekijöiden jaksamista ja hyvinvointia.

Esitetyissä toimenpiteissä painotetaan tiedon keräämistä ja tutkimusta. Toimenpiteet eivät ole riittäviä tarjoamaan nopeasti tarvittavia ratkaisuja henkilöstöpulaan ja jaksamisen ongelmiin käytännön työssä. Ongelmat ikäihmisten palveluissa lisäävät omaisten vastuuta ikääntyneiden läheistensä hoivasta.

lääkäiden toimintakyky ja osallisuus ovat vahvistuneet siten, että aktiivisten, toimintakykyisten elinvuosien määrä on kasvanut

Alatavoite on hyvä tällaisenaan

Uudet toimintatavat tukevat ja motivoivat iästä väestöä terveyden ja hyvinvoinnin edistämässä kuten liikunnan, mielen hyvinvoinnin, kulttuurihyvinvoinnin ja osallisuuden edistämässä ja ravitsemuksen parantamisessa

Alatavoitteen täsmennyksen tarve on pieni

Panostamalla riskiväestöjen varhaiseen tunnistamiseen ja kohdentamalla heille ennaltaehkäiseviä toimia, on vähennetty toimintakyvyn laskua ja sairastavuutta, erityisesti muistisairauksia

Alatavoitteen täsmennyksen tarve on kohtalainen

lääkäiden toimintakyvyn kehittäminen, suositukset ja toimenpiteet perustuvat näyttöön perustuvaan tietopohjaan

Alatavoitteen täsmennyksen tarve on pieni

lääkäiden osallisuus ja itsemääräämisoikeus ovat vahvistuneet

Alatavoitteen täsmennyksen tarve on pieni

Jatketaan hyvien ja toimivien toimintamallien käyttöönottoa ja kehittämistä iäkkäiden toimintakyvyn tukemisessa, esimerkiksi elintapaohjauksen, liikunnan, ravitsemuksen, mielen hyvinvoinnin, kulttuurihyvinvoinnin ja kansalaistoiminnan alueilla

Toimenpiteen täsmennyksen tarve on pieni

Jatketaan arviointi-, toteuttamis- ja levittämismallien kehittämistä

Toimenpiteen täsmennyksen tarve on kohtalainen

Kehitetään ja otetaan käyttöön toimivia käytänteitä hyvinvointialueiden ja kuntien toteuttamaan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen (HYTE) toiminnan ja kuntien muun toiminnan sekä kolmannen sektorin välisen yhdyspintatyön ja yhteistyön parantamiseksi

Toimenpiteen täsmennyksen tarve on pieni

Kehitetään ja otetaan käyttöön iäkkäiden henkilöiden osallisuutta parantavia toimintakäytänteitä palveluissa ja muussa toiminnassa

Toimenpide on hyvä tällaisenaan

Rakennetaan näyttöön perustuvaa tietopohjaa, jonka avulla saadaan luotettavaa ja vertailukelpoista tietoa väestön ikääntymiseen varautumisessa ja taloudellisen kestävyuden varmistamisessa (esim. RAI – mittariston laajempi hyödyntäminen, laatuindikaattorit, Active Ageing Index (AAI)).

-

Voit halutessasi antaa avointa palautetta tiiviisti vaikuttavuustavoitteen läkkäät ovat toimintakykyisiä pidempään kokonaisuudesta:

Taustatekstissä mainitaan hyvin yleisellä tasolla, että iäkkäiden läheisten ja omaisten tukeminen on tärkeää. Tätä tulisi tarkentaa ja nostaa asia myös tavoitteiden ja toimenpiteiden tasolle.

Omaishoitajat sekä tuottavat hoivaa sosiaali- ja terveydenhuollon kumppaneina että tarvitsevat itse hoivatyössään tukea ja palveluja, jotta apua tarvitsevan läheisen hoitaminen kotona onnistuu. Moni omaishoitaja on itsekin iäkäs ja hoitaa läheistään oman jaksamisensa ja voimavarojensa rajoilla. On huolehdittava myös omaishoitajien toimintakykyisyydestä ja osallisuudesta. Sitovissa ja vaativissa omaishoitotilanteissa omaishoitajalla tulee olla mahdollisuus omaa toimintakykyään edistäviin valintoihin.

Epäselväksi jää, mitä tarkoitetaan riskiryhmillä. Esimerkkinä on mainittu ainoastaan muistisairauden riskissä olevat henkilöt. Ikäohjelmassa ei huomioida ollenkaan päihteiden käyttöä, vaikka ikääntyneiden päihteiden käytön tiedetään lisääntyneen. Päihteiden käyttö on keskeinen terveyteen ja toimintakykyyn vaikuttava asia. Se kuormittaa myös omaisia ja edellyttää ammattilaisilta osaamista.

Järjestöjen toiminnan merkityksen huomioon ottaminen ja toimintaedellytysten turvaaminen on erittäin olennaista. Järjestöillä on keskeinen rooli ikääntyneiden toimintakyvyn ja osallisuuden edistämässä. On hyvä, että Ikäohjelman toimenpiteissä nostetaan esille hyvinvointialueiden, kuntien ja järjestöjen yhteistyön ja yhdyspintatyön parantaminen. Siihen tarvitaan konkreettisia toimia. Ikäihmisten palveluketjuissa ja -kokonaisuuksissa on otettava huomioon kolmannen sektorin rooli ja merkitys sekä se, että kolmannen sektorin toiminnoista hyötyviä henkilöitä ohjataan järjestöjen tarjoaman tuen piiriin.

Julkinen sektori tunnistaa ja mahdollistaa vapaaehtoistoiminnan yhteiskuntaa ja vapaaehtoisia hyödyttävällä tavalla

Alatavoitteen täsmennyksen tarve on pieni

Kunnat ja hyvinvointialueet vakiinnuttavat toimintaansa rakenteita, jotka edistävät ja aktivoivat paikallisen ja alueellisen tason vapaaehtoistoimintaa

Alatavoitteen täsmennyksen tarve on pieni

Julkinen sektori on selvittänyt erilaisia vaihtoehtoja, miten vapaaehtoistoimijoille voidaan tarjota tukea niiden hallinnollisissa asioissa

Alatavoitteen täsmennyksen tarve on pieni

Vapaaehtoistoimintaan osallistuminen on lisännyt ikääntyvien osallisuutta ja vaikuttamismahdollisuuksia.

Alatavoitteen täsmennyksen tarve on pieni

Vapaaehtoistoiminta on edistänyt ikääntyvien terveyttä ja hyvinvointia

Alatavoitteen täsmennyksen tarve on pieni

Jatketaan vapaaehtoistoiminnan asemaa edistävien rakenteiden levittämistä kuntatasolla aiemmin toteutetun kehittämistyön pohjalta

Toimenpiteen täsmennyksen tarve on pieni

Selvitetään mahdollisuutta ottaa käyttöön valtakunnallinen ratkaisu kansalaistoimijoiden tukemiseksi niiden hallinnollisissa asioissa (mm. talousosaaminen, yhdistysten perustaminen ja rahoitushaut)

Toimenpide on hyvä tällaisenaan

Selvitetään, mallinnetaan ja jalkautetaan vapaaehtoistoimintaa koordinoivien tahojen toimintaan erilaisia vaihtoehtoja vapaaehtoistoimijoiden uudistumisen tukemiseksi

Toimenpiteen täsmennyksen tarve on suuri

Voit halutessasi antaa avointa palautetta tiiviisti vaikuttavuustavoitteen Vapaaehtoistoiminnalla on vakiintunut asema ikääntyvässä yhteiskunnassa - kokonaisuudesta

Ikäohjelmassa tärkeä huomio on, että vapaaehtoistoiminnassa mukana oleminen ja vapaaehtoisena toimiminen nähdään itsessään hyvinvointia edistävänä tekijänä. Tämän lisäksi vapaaehtoistyöstä tulee vielä hyötyä avun vastaanottajalle, on kaikin puolin kannatettavaa.

Omaishoitajaliitto ehdottaa toimenpiteitä, joilla iäkkäiden toimintamahdollisuuksia parannetaan mm. lisäämällä vapaaehtoisten vertaisohjaajien, digiavustajien jne. toimintaedellytyksiä, mikä ylläpitää ja lisää sekä auttajien että avunsaajien toimintakykyä. Tällainen apu saavuttaa myös haja-asutusalueilla asuvia.

Viimeinen toimenpidekohta edellä vaatisi täsmennystä, jää kovin ylätasoiseksi. Tarvitaan konkretiaa siitä, mitä selvitetään ja mallinnetaan. Vapaaehtoistoiminnassa tarvitaan pysyvää koordinaatiota jatkuvuuden turvaamiseksi, mutta tämäkin vaatii tarkennuksia. Oikeusministeriön tuleva hanke, jolla tähän pyritään, on kannatettava. Voisiko sen nostaa toimenpidetasolle paremmin näkyväksi? Pidämme myös hyvänä ja tärkeänä OM:n hankkeen tavoitetta kehittää ja tukea kansalaisjärjestöjen rahoitus- ja hallinnollista osaamista.

Teknologian hyödyntäminen ikäihmisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen sekä hoidon ja huolenpidon tukena on lisääntynyt. Teknologiset ratkaisut sisältyvät luontevana osana ikääntyvän henkilön omasta hyvinvoinnista, terveydestä ja toimintakyvystä huolehtimiseen sekä palvelujärjestelmään.

Alatavoitteen täsmennyksen tarve on pieni

lääkäät pystyvät hyödyntämään itsenäistä arkea tukevaa teknologiaa oman hyvinvointinsa, terveytensä ja toimintakykynsä parantamiseksi.

Alatavoite on hyvä tällaisenaan

Yhteiskunta tukee ikääntyneiden yhdenvertaisia mahdollisuuksia hyödyntää itsenäistä suoriutumista tukevaa teknologiaa.

Alatavoite on hyvä sellaisenaan

Teknologian hyödyntäminen on lisännyt ammattilaisten työhyvinvointia.

-

Asenteet teknologian käyttöön ovat myönteisiä. Ammatillaiset, ikäihmiset ja heidän omaisensa ovat mukana teknologian kehittämisessä ja käyttöönotossa.

Alatavoitteen täsmennyksen tarve on kohtalainen

Analytiikan ja tekoälyn käyttö suurten tietomassojen hyödyntämisessä on parantanut toiminnan kustannusvaikuttavuutta, laatua ja läpinäkyvyyttä. Tietojen käyttö on eettistä ja tietoturvasta ja –suojasta on huolehdittu.

-

Suomi on ikäteknologian kehittämisen ja hyödyntämisen mallimaa ja kokemuksiamme sekä osaamistamme hyödynnetään laajasti maailmalla. Teknologian vienti on luonut hyvinvointia Suomeen esimerkiksi työpaikkoina, investointeina ja uusina ratkaisuin.

-

- **Jatketaan teknologian hyödyntämistä aiemman kehittämistyön pohjalta, sisältöinä:**
  - **Autetaan iäkkäitä löytämään ja hyödyntämään itselleen sopivia teknologioita, jotka tukevat itsenäistä kotona asumista, omasta hyvinvoinnista, terveydestä ja toimintakyvystä huolehtimista sekä omaehtoista sosiaalista kanssakäymistä.**
  - **Kehitetään teknologian hyödyntämismahdollisuuksia palvelujärjestelmässä**
  - **Kootaan erilaiset iäkkäiden palvelut yhteen toimivien alustaratkaisujen ja kokonaisarkkitehtuurien avulla sekä ratkaisuja yhteen sovittamalla. Arvioidaan mahdollisuudet sisällyttää kokoaville alustoille myös itse hankittua teknologiaa.**
  - **Hyödynnetään teknologian käytöstä kertyvää tietoa sekä hyvinvoinnin, terveyden ja toimintakyvyn edistämässä että palvelujärjestelmässä**
  - **Kehitetään hankintaprosesseja siten, että hankittavien teknologisten ratkaisujen vaikuttavuus, potilasturvallisuus, käytettävyys ja sujuva käyttöönotto varmistetaan**

Toimenpiteen täsmennyksen tarve on pieni

- **Otetaan käyttöön ikäteknologian kansallinen koordinaatiomalli:**
  - **Kootaan ja jaetaan tietoa vaikuttavista toimintamalleista ja käytänteistä sekä tuetaan niiden kehittämistä, käyttöönottoa ja seuranta.**

- Arvioidaan ikäteknologiaratkaisujen vaikuttavuutta ja kustannushyötyjä sekä kootaan tieto Digi-HTA-menetelmällä arvioiduista ratkaisuista.
- Edistetään myönteistä asennetta teknologian mahdollisuuksien hyödyntämiseen, jotta hyvät käytännöt saadaan leviämään.
- Ohjataan alueita ja organisoidaan vertaisoppimista sekä edistetään verkostomaista kansallista ja alueellista yhteistyötä eri toimijoiden kesken tukemaan teknologian käyttöönottoa laajasti eri alueilla
- Edistetään ikäteknologian toimintamallin kaupallisia ja kansainvälisiä mahdollisuuksia mm. selkiyttämällä koordinaatiota palvelujärjestelmän ja muun rahoituksen välillä.

Toimenpiteen täsmennyksen tarve on pieni

- **Käyttäjälähtöisyyden edistäminen:**

- Varmistetaan ikääntyneille, omaisille ja ammattilaisille digituen ja jatkuvan teknologisen oppimisen keinoin valmiudet käyttää koko ajan kehittyvää teknologiaa
- Varmistetaan ikäteknologiaratkaisujen tietosuoja ja –turva sekä potilasturvallisuus ja kyberturvallisuus
- Huolehditaan yksityisyyden suojasta, eettisyydestä ja vastuullisuudesta
- Tuetaan ikäihmisten osallistumista käyttäjälähtöiseen tuotekehitykseen

Toimenpiteen täsmennyksen tarve on kohtalainen

Voit halutessasi antaa avointa palautetta tiiviisti vaikuttavuustavoitteen Teknologia on lisännyt hyvinvointia kokonaisuudesta

Toimenpiteissä nostetaan esiin, että teknologian käytön tulee olla eettistä ja vastuullista. Teknologia ei korvaa kasvokkaista kohtaamista, eikä välttämättä lisää turvallisuuden tunnetta. On huomioitava, että suuri joukko ikäihmisiä ei käytä tai halua käyttää digitaalisia laitteita, vaikka tarjolla olisi tukeakin. Olennaista on siis lisätä tukea ja ohjausta digitaalisiin palveluihin ja samalla turvata palvelut niille, jotka eivät pysty käyttämään digitaalisia laitteita.

Taustatekstissä on todettu omaisten kiire teknologian hyödyntämisen esteenä. Tästä herää kysymys, oletetaanko omaisten aina hoitavan ja tukevan uuden teknologian käyttöönotossa. Yhteiskunnalla on vastuu kaikkien mukana pysymisestä. Jotta toimenpiteet hyödyttävät iäkkäitä, on myös tarpeen käyttää sellaista teknologiaa, joka toimii iäkkäillä. Esimerkiksi Koti-TV, jonka käytön usein kaikista vanhimmatkin ikäluokat osaavat.

Ikäihmiset, omaiset ja omaishoitajat on otettava mukaan käyttäjälähtöiseen tuotekehitykseen. Kalliomaa-Puhan (2018) selvityksessä ansiotyön ja omaishoidon yhteensovittamisesta esitetään yhtenä ratkaisuna omaishoitoa tukevan teknologian saaminen apuvälinelainaamoihin. Työssäkäyvät omaishoitajat ja omaiset voisi huomioida asioiden hoitamisessa mm. pitämällä etäpalavereja. Tämä on erityisesti etäällä asuvien omaisten kohdalla hyvä malli.

Omaisilta palautteen saaminen on todettu taustatekstissä lyhyesti. Tarvitaan helppoja palautekanavia ja toimintamalleja sekä lisäksi esimerkiksi omaisten / omaishoitajien asiakasraateja.

Ihmiset ennakoivat ja varautuvat ikääntymisen haasteisiin asumisessaan

Alatavoitteen täsmennyksen tarve on kohtalainen

Ikääntyneille soveltuvia esteettömiä ja muunneltavia asuntoja on kehitetty, korjattu ja rakennettu

Alatavoite on hyvä tällaisenaan

Asuinympäristöjen suunnittelussa ja kehittämisessä on huomioitu ikääntyvien tarpeet, osallisuus ja teknologian hyödyntäminen

Alatavoite on hyvä tällaisenaan

Tuetaan ikääntyneiden asumisen ennakointia ja varautumista asumisen neuvontaa ja korjausneuvontaa lisäämällä

Toimenpide on hyvä tällaisenaan

- **Vahvistetaan kuntien ja hyvinvointialueiden ikääntyneiden asumisen ja asumispalveluiden kehittämistä**
  - vanhuspalvelulain toteutuksen tuki ja osaamisen lisääminen asumisessa ja asumispalveluissa
  - tuki kuntien ja hyvinvointialueiden kehittämishankkeisiin
  - ikäystävällisten asuinympäristöjen kehittäminen verkostoyhteistyön avulla
  - hyvien käytäntöjen ja esimerkkien levittäminen

Toimenpiteen täsmennyksen tarve on pieni

- **Edistetään asuntokannan korjaamista ikäystävälliseksi**
  - korjausavustusten saatavuuden turvaaminen ja avustusehtojen ajantasaisuuden tarkistaminen
  - asunnon korjaustarpeiden arviointimenetelmien kehittäminen ja levittäminen

Toimenpiteen täsmennyksen tarve on pieni

- **Kehitetään ja lisätään ikääntyneiden asumisratkaisuja**
  - kaikille sopivan suunnittelun (Design for All) -periaatteen vahvistaminen asutosuunnittelussa
  - yhteisöllisen asumisen (shl) ja muun välimuotoisen asumisen kehittäminen ja toteuttaminen ARAn erityisryhmien asumisen investointiavustuksella
  - eri hallintamuotojen hyödyntäminen ikääntyneiden asumisessa.

Toimenpiteen täsmennyksen tarve on pieni

Voit halutessasi antaa avointa palautetta tiiviisti vaikuttavuustavoitteen Asuminen ja asuinympäristöt ovat ikäystävällisiä kokonaisuudesta

Toimenpiteissä olevat ennakointi, varautuminen ja asuntokannan korjaaminen ikäystävälliseksi ovat kannatettavia asioita. Vaikka varaudutaan ja tehdään esteettömmämpiä asuntoja ikääntyville, eivät kaikki kuitenkaan pärjää kotona. Tarvitaan edelleen ja jopa enemmän pitkäaikaisen hoivan/asumisen ratkaisuja. Asumiseen liittyy myös osallisuus, yhteisöllisyys, liikkuminen jne. Monet toimenpiteet ovat ylätasoisia, joten konkretiaa tarvitaan.

Iäkkäiden palveluja on uudistettu sisällöllisesti ja rakenteellisesti varmistaen iäkkäille heidän tarvitsemansa hyvinvointia, toimintakykyä ja terveyttä edistävä laadukas hoito ja huolenpito

Alatavoitteen täsmennyksen tarve on suuri

Asiakas- ja palveluohjauksessa sekä palveluissa on varmistettu palveluintegraatio, oikea-aikaiset, turvalliset ja tarpeenmukaiset palvelut ja kustannusvaikuttavien palvelujen järjestämisen. Hyvinvointia ja terveyttä edistävä neuvontatyö on osa ohjausta.

Alatavoitteen täsmennyksen tarve on kohtalainen

Kotiin annettavissa palveluissa on käytössä akuuttihoidon, kuntoutuksen ja omaishoidon toimintamallit, uusia teknologioita hyödynnetään, palvelut toimivat ympärivuorokauden ja toiminnanohjaus-järjestelmät tukevat johtamista ja henkilöstön joustavaa kohdentamista asiakkaiden palvelutarpeen mukaan.

Alatavoitteen täsmennyksen tarve on suuri

Kotona asuminen ja asuinympäristöt ovat toimivia ja turvallisia sekä muuttuvat tarpeen mukaan ja lisäävät iäkkään osallistumismahdollisuuksia myös tulevaisuudessa.

Alatavoitteen täsmennyksen tarve on kohtalainen

Ekologisesti kestävä käytännöt ovat osa palvelujärjestelmää

Alatavoitteen täsmennyksen tarve on kohtalainen

Kehitetään edelleen asiakas- ja palveluohjausta hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen sekä toimintakyvyn tukemisen näkökulmasta ja vastataan asiakkaan yksilöllisiin palvelutarpeisiin.

Toimenpiteen täsmennyksen tarve on pieni

Kehitetään edelleen omavalvontaa ja laatuindikaattoreita sekä juurrutetaan hyviä toimintakäytänteitä.

-

Tuetaan kotona-asumista kehittämällä ja ottamalla käyttöön integroituneita toimintamalleja, joissa teknologiat ovat osa palveluekosysteemiä.

Toimenpiteen täsmennyksen tarve on kohtalainen

Laatuindikaattorien, mittareiden ja laatutasojen edelleen kehittäminen

-

Ekologinen kestävyysajattelu juurrutetaan palvelujen suunnitteluun ja käytäntöön niin, että taloudellinen ja aineellinen toiminta sopeutetaan luonnon kestokykyyn

Toimenpiteen täsmennyksen tarve on kohtalainen

Kehitetään ja otetaan käyttöön toimintamalleja, jotka parantavat henkilöstön saatavuutta ja riittävyyttä iäkkäiden palveluissa.

Toimenpiteen täsmennyksen tarve on suuri

- **Palvelujen riittävyyden ja henkilöstön saatavuuden parantamiseksi arvioidaan ainakin seuraavat toimenpiteet:**
  - **Kiertävien perhehoitajien lisääminen kotona asumisen tueksi**
  - **Perhehoidon lisääminen niiden asiakkaiden osalta, joille se on sopiva palvelumuoto**
  - **Hoiva-avustajia hyödyntäminen niiden asiakkaiden osalta, joiden palvelutarpeisiin heidän osaamisellaan voidaan vastata**
  - **Kansainvälisen rekrytoinnin hyvien käytäntöjen arvioiminen ja levittäminen**
  - **Sijaisjärjestelyjä koskeva kehittäminen**

Toimenpiteen täsmennyksen tarve on suuri

Voit halutessasi antaa avointa palautetta tiiviisti vaikuttavuustavoitteen Palvelut toteutetaan sosiaalisesti, ekologisesti ja taloudellisesti kestäväällä tavalla kokonaisuudesta

Sosiaalisesti, ekologisesti ja taloudellisesti kestäväällä tavalla toteutetut palvelut ovat kaiken kuvatun toiminnan ydin. Tavoitteet ovat sen kaltaisia, että niiden voidaan pääsääntöisesti ajatella koskettavan kaikkia, ei pelkästään ikääntyviä.

Omaishoitajaliitto on huolissaan palvelujen riittävyydestä ja henkilöstön saatavuudesta. Esitetyt toimenpiteet näiden parantamiseksi eivät ole riittäviä. Mikäli palvelujärjestelmä ei pysty riittävästi tukemaan apua tarvitsevaa ikääntyvää väestöä, paine omaisten vastuulle kasvaa.

Kotona asumisen tukeminen turvallisena ja hyvinvoivana on tärkeä toimenpide. Niissä tilanteissa, joissa henkilö tarvitsee apua ja tukea itsenäiseen selviytymiseen, on yhtä tärkeää myös turvata hoivaa tarjoavan läheisen hyvinvointi ja turvallisuus. Omaishoitajan on voitava luottaa siihen, että hoitoa tarvitsevan läheisen hoito järjestyy muuten kuin omaishoitona, silloin kun hänen voimavaransa vähenevät tai apua tarvitsevan läheisen hoito edellyttää muuta hoitoa.

Kotiin annettavissa palveluissa on käytössä akuuttihoidon, kuntoutuksen ja omaishoidon toimintamallit. Omaishoidon osalta jää ilmaan, mihin toimintamalleilla tässä viitataan. Omaishoitoa tulee myös tarkastella laajemmin kuin pelkästään sopimusomaishoitona.

Suomessa on vuonna 2022 noin 50 000 omaishoidon sopimuksen tehnyttä henkilöä. Pääasiallisen auttajan roolissa toimii 350 000 henkilöä. Valtaosa siis huolehtii läheistään ilman virallista omaishoidon tuen sopimusta. Sopimuksettomat omaishoitajat on iso joukko, joka tarvitsee tukea ja jää usein tunnistamatta. Taustatekstissä viitataan myös työkäisiin omaishoitajiin. Tutkimusten mukaan 700 000 auttaa läheistään ansiotyön ohessa.

Teknologia on tärkeä tuki. Se ei kuitenkaan saa korvata riittävää ja tarpeenmukaista kasvokkaista auttamista. Tärkeä on myös huomioida henkilön itsemääräämisoikeuteen liittyvät kysymykset teknologian käytössä.

Kiertävien perhehoitajien lisääminen on kannatettavaa, ovat myös omaishoidon tukena.

Mikä tarkemmista tavoitteista ja toimenpiteistä on mielestäsi erityisen tärkeä vuoteen 2030 mennessä?

lääkkäät henkilöt, jotka tarvitsevat apua, hoitoa ja hoivaa, saavat sitä nykyistä paremmin sekä kotona että kodin ulkopuolisessa hoivassa. Tärkeää huomioida omaishoito, kotihoito ja ympärivuorokautinen hoito palvelujärjestelmän kokonaisuutena ja turvata tarvittaessa hoidon muodosta toiseen siirtyminen joustavasti.

Osio 4: Mitä mahdollisuuksia väestön ikääntyminen tuo ja kuinka mahdollisuuksia voitaisi hyödyntää?

Ikääntyvät mahdollistavat paljolti hoivaa. Esimerkiksi moni hoitaa lapsenlapsiaan ja sillä mahdollistaa työikäisten läheisten työssäkäyntiä.

Suuri osa sopimusomaishoitajista on yli 65-vuotiaita. Se on merkittävä voimavara, mutta tarkoittaa myös sitä, että omaishoito tulee toteuttaa inhimillisesti kestäväällä tavalla.

Yhdistystoiminnassa on paljon aktiivisia, ikääntyviä henkilöitä. Heidän aikansa ja panoksensa yhteiseen hyvään on merkittävä.

Osio 5: Pohdi vielä lopuksi, mitkä olisivat iäkkäiden asioiden osalta tärkeimmät kehitettävät asiat hallituskauden 2027-2031 aikana?

Riittävä palveluiden saanti.

Poikkihallinnollinen omaishoito-ohjelma. Riittävä rahoitus sen toteuttamiseen.

Kolmannen sektorin toimintaedellytysten ja rahoituksen turvaaminen.

Osio 6: Mitä muita asioita haluaisit nostaa periaatepäätöksen kokonaisuudesta?

Ikäohjelmassa on paljon kannatettavia tavoitteita. Taustoissa kuvataan tärkeitä asioita, mutta ne ei konkretisoidu toimenpidetasolla, vaan jäävät monin paikoin ylätasoisiksi. Ikäohjelma ei myöskään tarjoa juurikaan ratkaisuja keskeiseen haasteeseen eli sote-ammattilaisten riittävyyteen.

Kodin ensisijaisuuden korostuminen asumismuotona tuo omaisille ja läheisille lisää vastuuta. Erityisen haavoittuvassa tilanteessa ovat henkilöt, jolla ei ole omaisia tukenaan.

Myös omaishoidossa olevien henkilöiden toimintakykyä ja osallisuutta on tärkeä tukea.

Omaishoitajat sekä tuottavat itse hoivaa sosiaali- ja terveydenhuollon kumppaneina että tarvitsevat itse hoivatyössään tukea ja palvelua ammattilaisilta, jotta hoidettavan henkilön kotihoito onnistuu. Omaishoidon olisi tullut näkyä strategisemmin ja konkreettisemmin ikäohjelmassa ja ylipäätään ikääntyneiden hoivan kokonaisuudessa. 80 prosenttia hoivasta on omaisten ja läheisten vastuulla.

Pidämme tärkeänä, että omaishoidon edustus on huomioitu ohjausryhmässä. Omaishoito on keskeinen osa hoivan kokonaisuutta.

Parviainen Kaisa
Omaishoitajaliitto ry